

Gáspár György

Északi fuvallat

Fiatal norvég költők antológiája

A rúnakövek őrizte óészaki nyelvmelékek keletkezése óta több mint másfélezer év telt el. Ez amiatt fontos, azért érdekes - még az európai több évezredes kultúrára is tekintve – mert már a korai időkből származó *Tune-kövön* is a későbbi verselés előfutárának tekinthető, azt részben megalapozó formában írott szöveg található.

Számomra rendkívül izgalmas az a nyelvtörténeti folyamat, ami Norvégiában végbement. Az erre vonatkozó írások szerint ugyanis, míg a 8-9. században már világirodalmi színvonalú írásbeliség, irodalom létezett, a későbbi svéd, majd dán hatások folytán a norvég nyelvű írásbeliség Csipkerózsika álomba merült, jó néhány száz éven át. Irodalmi, világirodalmi rangját csak az 1800-as évek közepe táján kapta vissza Aasen és Vinje fellépésével. A modern irodalomra máig is ható „nagy generáció”: Ibsen, Bjørnson, Kielland az 1870-es években tűnik fel. (A magyarországi érdeklődés is körülbelül ebből az időből származtatható.)

Az utóbbi évek itteni könyvkiadását, folyóirat közléseit, amelyek a norvég irodalommal foglalkoznak, néhány elszánt – szerencsére egyre gyarapodó tábora – „vállalkozó” jegyzi: már régóta Sulyok Vince, de újabban Szöllösi Adrienne, Miszoglád Gábor, Vaskó Ildikó, Ambrus Orsolya, Pap Vera-Ágnes, Kertész Judit és mások. Köztük a Norvégiában élő Kovács katáng Ferenc. Az eredeti végzettsége és szakmája szerint mérnök, média szakértő, valójában a szó legnemesebb értelmében véve kultúra közvetítő, író műfordító, grafikus rendkívül sokat tett már eddig is a norvég és magyar szellemi kapcsolatok megerősítéséért. Magyarországi gyerekeket segített, „közvetített” ki tanulásra norvég népfőiskolákba; másrészt több jelentős norvég íróhoz hozott országunkba művekkel, és fizikai értelemben is.

Mostani vállalkozása, a fiatal norvég költők antológiája különleges kaland, több szempontból is. /Magyarországon több társadalmi szervezet, egyesület (József Attila Kör, Fiatal Írók Szövetsége) patronálja, karolja föl a pályakezdő (általában 35 évnél nem idősebb) korosztály szárnypróbálgatásait. Könyvsorozatok, antológiák is segítik színrelépésüket. Mégis, ilyen fiatal, a húszas éveik elején járó szerzők, mint akik az Északi fuvallatban hangot kaptak, alig-alig bukkannak fel./

A könyv bevezetőjében is idézett magatartás (1965-ről szólva), miszerint a norvég irodalomban meghatározó szerepet betöltő *Profil* c. folyóirat szerkesztőségét puccsszerűen átveszik azok a fiatalok, akik gyökeresen szakítani akarnak a megkövesedett tradíciókkal – alighanem ma is (és talán mindig is) érvényes. Például a közlés formáját illetően. Úgy tűnik, sokkal inkább vonzó (mert egyszerűbb? elérhetőbb? korszerűbb?) az internetes megjelenés a hagyományos nyomtatott formá-

nál. (Megmarad a Gutenberg-galaxis?)

A kötetben szereplő hét költő – fiatal korát tekintve szembeszökően – különböző érettséggel, beleérző képességgel fogalmazza meg gondolatait a világról, szerelemről, érzelmekről. És nagyon különböző írástechnikával, eszköztárral is. Egyik meghatározó módszerük a prózaversforma. Általánosan jellemző többségükre a szürrealisztikus látásmód. Bár nem a kötet szerzőire vonatkozik, sokat mondó Endre Ruset egyik sora: „Az új hang még várat magára.”

Visszatérő érzelmi motívum a vágyakozás: a szeretetvágy, a szülőkkal való kapcsolatok elsivárosodása dacára (vagy éppen emiatt is) kínzóan jelenlévő vágy a családi közösség, melegség után például Brynjulf Jung Tjønn, Morten Wintervold, vagy a dramaturgiai előtanulmányait is bőven kamatoztató Lisa Charlotte Baudouin Lie költeményeiben.

A bemutatott költők többsége abszurd látásmóddal, a hangjukat keresők számára adódó „izmusok” szemüvegén keresztül szemléli a világot. (Magyar példával élve: a korai József Attila versek juthatnak eszünkbe. Indulatosságukkal, tenni akarással, helyenként a világról szóló „nagyon kimondós” akarással. És persze ezzel a lendülettel együtt.) Talán nemcsak rájuk jellemzően, úgy értem nemcsak skandináv fiatalokra jellemzően foglalkoztatja őket az öregség, a halál gondolata.

Mi történne, ha
egy félkész versnek
keze lenne
tolla is

és írásra kész

mit mondana
a halálról

ez a töredék?
/Stig Beite Løken/

Az olvasónak néha az az érzése támad, hogy ezek a fiatalok túlzottan „súlyosan élnek meg” életüket, mondhatnánk: koravének. Ezzel együtt szerkesztésmódjukban, írástechnikájukban rendkívül felkészültek. A filmszerű vágástechnika és látásmód (Thomas Marco Blatt) mellett magabiztosan alkalmazzák a hagyományos lírai eszközöket is, például Endre Ruset, aki fiatal kora ellenére rendkívül kiérlelt gondolatokkal lepi meg olvasóit. Sandra Maria Akseth, húsz évesen, a meghökkentő szürrealista látomásos versek mellett igazi fiatalos, bővérű erotikus költészetet művel.

„gerinceden fut tenyerem
nyakadnál megáll, ujjaim
körülölelik, gondolatban követed

lélegzetünk eláll

tüzes vulkán
kráter peremén köröz ujjad
mohón szürcsölöd a magmát.”

A kötet bevezetőjében a '60-as évektől kezdődően, rövid „kis norvég irodalomtörténetet” kapunk a szerkesztő-fordítótól, Kovács katáng Ferentől. Ez az eligazító írás annál inkább időszerű, mivel az utóbbi időkben ilyen nem található mérvadó könyvtárainkban. (Talán megérdemelne a téma egy monográfiát is.)

Emeljük ki Katáng illusztrációs munkáját is. Minden szerző ciklusa előtt igényes, környezetbe illő grafikákat találunk. A kötet – sajnos, feltehetőleg nem okvetlenül üzleti sikerre alapozott – megjelentetése az Új Mandátum Könyvkiadó érdeme.

Végezetül álljon itt Morten Wintervold néhány sora, amely képletesen és valóságosan is láttatja, felfedi (?) ennek a számunkra izgalmasan egzotikus irodalomnak titkát:

Padláson
kartondobozba zárva
ősrégi
amerikás levél:
Kedvesem
itt minden más
minden
egészen más

Északi fuvallat – fiatal norvég költők antológiája

Új Mandátum Könyvkiadó Budapest, 2004

(Válogatta, fordította és a grafikákat készítette: Kovács katáng Ferenc)

**Liszter István: Ember teherrel
bronz, 1993.
175 cm magas**

Finnmagyar

Az 1900-as Párizsi Világkiállítástól a Cranbrook Schoolig

Kiállítás és katalógus a 20. század elejének építészetéről, képző- és iparművészetéről

2004. szeptember 17. - november 28. Finnország, Espoo, Axeli Gallen-Kallela Múzeum

2004. december 10. - 2005. február 11. Magyarország, Budapest, Ernst Múzeum
Közös kiállítás az espooi Axeli Gallen-Kallela Múzeummal, Espooban és Budapesten az Ernst Múzeumban, a Helsinki Magyar Kulturális Központ közreműködésével

A művészettörténetben száz évvel ezelőttre tehető az a jelentős változás, melynek során a hagyományos európai művészeti központok mellett saját és sajátos útra léptek a „periférián” élő kultúrák – nem szakítva meg kapcsolataikat a „központokkal”, de inkább egymással ápolva kapcsolatokat. Ez a „regionalizmus” jelentős művészeti értékeket, barátságokat teremtett, melyekre a nyugati művészet-történetírás és tudat csak nemrégiben kezdett felfigyelni.

A finn és magyar kapcsolat az építészetben, képző- és iparművészetben alig ismert a szakmai körökön kívül. Tudományos (néprajzi) és irodalmi érdeklődés, művészeti események előzték meg az 1900-as párizsi világkiállítás finn pavilonjának átütő sikerét és hatását a magyar kultúrában, amit építészetünk vernakuláris (anyanyelvi) irányának fellendülése, finn képzőművészeti gyűjtemények kialakulása, a finnországiéval párhuzamos képző- és iparművészeti mozgalmak pártolása követett Magyarországon, az alkotók személyes barátságával (Saarinen és Maróti Géza, Axeli Gallen-Kallela és a gödöllőiek stb.) is megerősítve. A mesterek közvetítésével a fiatalabb generáció is híve lett a modernizmus azóta mellőzött, helyi hagyományokra építő irányának (Kós Károly és köre).

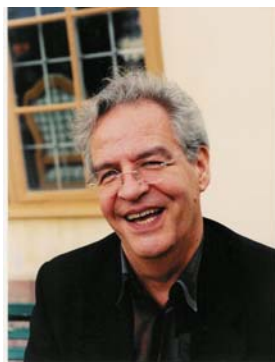
A kiállításon a kapcsolatok tárgyi dokumentumai, valamint a finn „nemzeti romantika” és a magyar századelő rokon művészetfelfogását (a népművészet hatását, nemzeti mítosz keresését, háziiparból fejlesztett iparművészetét, hagyományos-paraszti építészetre is támaszkodó építészetét és ezek forrásait), azaz a modernizmusnak hagyományokra építő változatát reprezentáló művek mellett természetesen szerepelnek a magyar művészek finnországi, illetve a finnek magyarországi művei is.

Ezt a közös kiállításokban, kiadványokban, utazásokban (sőt letelepedésekben) és műalkotásokban gazdag korszakot eleveníti fel a kiállítás az Ernst Múzeumban és Espooban is.

A kiállítást finn és magyar szerzők tanulmányait tartalmazó katalógus kíséri, mely a párizsi világkiállítástól Saarinen és Maróti 1920-as években készült közös, amerikai munkájáig követi az együttműködések és a kölcsönhatások történetét.

Maros Miklós kapta az idei 180 000 koronás Christ Johnson-díjat Az indoklásban többek között „sokoldalúan sajátos és a svéd zenei életben kiemelkedő munkásságáért” kapta. Minden valószínűség szerint sokat nyomott a latban az is, hogy az idén mutatták be a *Kasztráltak* című nagyszerű művét a Svéd királyi Operaházban.

Maros Miklós jelen van a magyarországi zenei életben is, nemrég a Pro Musica Alapítvány rangos folyóirata, a Muzsika átvette a zeneszerzőnkel készített hosszabb beszélgetésünk egy részét. Maros Miklós lapfolyamunk zenei rovatának vezetője.

*

Szeptemberben jelent meg a veszprémi kiadású VárUcca Műhely (Irodalom-Művészet- Kritika) c. folyóirat 3. száma, melynek témája ezúttal az igen fiatal költők, alkotók (1980 után születettek) bemutatása volt. Ebben szerepel hat norvég ifjú költő 12 verse Kovács katáng Ferenc író, műfordító válogatásában és fordításában.

A fenti anyag készítése során derült ki, hogy ebből akár egy egész kötet is lehet. A budapesti Új Mandátum Kiadó és a norvég irodalom fordítását támogató alapítvány (NORLA) segítségével, s egy hetedik költővel kiegészülve szeptemberben jelent meg a 70 verset tartalmazó 100 oldalas könyv (Északi fuvallat - fiatal norvég költők antológiája. Válogatta, fordította, tanulmánnyal, életrajzi adatokkal ellátta és a grafikákat készítette: Kovács katáng Ferenc, ÚMK, 2004)

*

Október 16.-án és nov. 6.-án került sor az oslói filmbarátok őszi második és harmadik összejövetelére, ahol folytatódott a Tolnay Klári életpályáját bemutató előadássorozat. Az első két részben az 1945-ig, ill. az 1945 után készült filmekről volt szó. A harmadik esten Tolnay Klári színházi szerepeiről beszélt Kovács Ferenc, az est előadója. Részleteket láthattak Csiky Gergely, Arthur Miller, Csáth Géza, Hubay Miklós, Illyés Gyula, Örkény István darabjaiból.

"Negyven éven át fűzött össze titkos kapcsolat két nagyon is nyilvános életű embert: az ünnepelt angol színésznőt, Mrs. Patrick Campbellt és a nagyszerű vegetáriánust és drámaíró, George Bernard Shaw-t. Ki más játszhatta volna a KEDVES HAZUG-ot, ezt a valóság és képzelet határán táncoló játékot, amely életről szól, meg a színházról, hivatásról, hitről, szerelemről, féltékenységről, elmúlásról, ha nem két olyan professzora a színháznak és az életnek, mint Tolnay Klári és Mensáros László. Pályámat át meg átszötték, beragyogták ők ketten együtt és külön-külön." Huszti Péter

Az estek házigazdája Dávoti Barnabás.

*

Október 17-én este fő műsoridőben *A fény vándora* címmel mutatta be a Magyar Televízió m2-es csatornája az Oslóban élő költő, műfordító Sulyok Vice életpályáját nyomon követő portréfilmet. A negyven perces műsorban igen közel került hozzánk az 1956 óta Norvégiában élő alkotóművész. Sulyok Vince a portréfilm kapcsán november 10.-én találkozott az oslói magyarokkal Krausz György nagykövet rezidenciáján, a már hagyományos Irodalmi Teadéludán rendezvénysorozat keretében. Az est háziasszonya Krausz Judit, a beszélgetés vezetője Kovács Ferenc volt.

*

Október 23.-án került sor a Norvég-Magyar Egyesület és a Magyar Köztársaság Nagykövetsége által az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére rendezett ünnepségre. Krausz György nagykövet ünnepi köszöntője mellett hallhattuk dr. Nagy Lucia Mária, az Egyesület (NUFO) vezetőjének összefoglalóját, Wolfgang Plagge zeneszerző, zongoraművész játékát, és Ölveczky Cecilia színésznő, dramaturg, valamint a Hartvig Nissen iskola drámatagozatos diákjainak felolvasásait.

*

A norvégiai Magyarok Baráti Köre (MBK) szervezésében, s Martinovits Katalin vezetésével 2004. október 30.-án városnéző sétára indultak az oslói magyarok a KVADRATUREN nevű városrészben. "A napjainkban Kvadraturen néven ismert városrész voltaképpen maga Christiania városa volt. Az oslói 1624-es, végzetes tűzvész után (a mai Gamlebyen volt a régi Oslo) határozta el IV. Christian király, hogy az Akershus Festning tövében alapít új várost. Nagy várostervező (is) lévén, maga készítette a terveket: köépületek, (az akkori viszonyokhoz mérten) széles, derékszögben található utcákkal – innen a városrész neve is. Az 1800-as évek alatt polgárosodó város egyik legszínesebb városrésze lett. Épült itt színház, kávéházak, pavilonok, de a szórakozás, promenádok helyszíne mellett banknegyed is volt." (Martinovits Katalin)

Városnéző sétánkat Debreczeny György (1938-2000) emlékkiállításának megtekintésével fejeztük be – szobrok, domborművek, rajzok – a Rådhusgate 19-ben, ahol Kari Rolfsen szobrászművész, a kiállítás főszervezője rövid tárlatvezetésre várt minket.

*

November 13.-án tartották Bogya Emese Lujza és Kovács Ferenc filmestjüket Balázs Béla (1884-1949) munkásságáról a norvégiai Magyarok Baráti Köre (MBK) szervezésében. A világhírű filmesztéta, forgatókönyvíró, költő, kritikus, író, rendező Szegeden született. A budapesti tudományegyetem bölcsészkarán szerzett doktori oklevelet. Regényei, verseskötetei, meséi, elbeszélései és tanulmányai jelentek meg. *A látható ember s A film szelleme* című munkáival a filmszttika egyik világszerte elismert tudósává vált. Bartók Béla megzenésítései folytán legismertebb művei a *Fából faragott királyfi* (opera) és *A kékszakállú herceg vára* (balett).

Munkássága emlékéül a fiatal filmművészek stúdiója az ő nevét vette fel, és róla nevezték el a filmművészek évente kiosztásra kerülő díját.

*

A norvégiai Magyarok Baráti Köre (MBK) rendezésében november 27.-én került sor a hagyományos Katalin bálra, melyen Muskát Tamás "húzta" a talpalávát

*

A norvégiai Magyarok Baráti Köre (MBK) szervezésében október 2.-án Karinthy Ferenc Duna-kanyar című darabját Oslóban mutatta be a szegedi Pincészinház Czeizler Gábor rendezésében. Az est második részében Karinthy Márton felolvasással egybekötött könyvbemutatójára, majd beszélgetésre és dedikálásra került sor (Ördöggörcs, Utazás Karinthyába, Ulpius-ház, 2003).

*

Tamás Gábor, népszerű erélyi származású könnyűzeneszerzőnk és előadónk folytatta sikeres szereplését az anyaországban. Az év elején láthattuk egész estét betöltő jótékonyági koncertjét az Uránia filmszínház színpadán. Előadásának bevételét a beregszászi magyar színház javára ajánlotta. (A kép egy korábbi 2004-es tévészerepléséről készült.)

